

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
державної установи
«Полтавська установа виконання покарань (№ 23)»
28.05.2025**

м. Київ, 2025 р.

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 28 травня 2025 року групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Полтавська установа виконання покарань (№ 23)» (далі – УВП, установа) (*фото 1, 2*).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Нікулін Віталій Андрійович, представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи

Носенко Владислав Володимирович, представник Уповноваженого у Полтавській області;

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Ключарьов Костянтин Олегович, представник громадської організації;

Миронова Олена Анатоліївна, представник громадської організації;

Прашко Олена Володимирівна, представник громадської організації.

Загальна інформація.

Установа розміщується за адресою: місто Полтава, вулиця Матвійчука Юліана, будинок 91.

Керівництво установи:

Череватий Михайло Миколайович – начальник установи (на посаді з 06.10.2023, на момент відвідування перебував у відпустці);

Єгоров Андрій Вікторович – заступник начальника установи із соціально-виховної та психологічної роботи (на момент відвідування групи НПМ виконував обов'язки начальника УВП).

Штатна чисельність персоналу установи складається із 213 посад (станом на 28.05.2025 загальний некомплект становить 11 %). Фактична чисельність персоналу нараховує 189 осіб, з яких 32,8 % працівників жіночої статті.

Планове наповнення установи складає 700 осіб.

На день відвідування в УВП перебувало 492 особи, з яких:

ув'язнених – 465 осіб (серед них – 2 неповнолітніх);

засуджених до довічного позбавлення волі – 8 осіб;

засуджених, які залишені в установі для виконання робіт з господарського обслуговування – 18 осіб;

засуджених, які прямують транзитом до інших установ – 1 особа.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебувало:

19 осіб – схильних до членушкодження;

16 осіб – схильних до самогубства;

2 особи – схильних до нападу.

Серед утримуваних осіб 475 чоловіки, 16 жінки та 1 трансгендерна особа.

Слід зазначити, що Європейський комітет з питань запобіганням катувань чи нелюдському або такого, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) у 33 Загальній доповіді зазначає, що трансгендерні особи перебуваючи під вартою, стикаються з підвищеними ризиками залякування та насильства як з боку інших утримуваних, так і з боку персоналу.

Розміщення трансгендерних осіб у відділеннях, де перебувають особи іншої статі, ніж ті, з якими ідентифікує себе трансгендер, значно підвищує ризик насильства та залякування, спрямованого на таку особу.

Європейський комітет рекомендує органам державної влади:

звертати особливу увагу на ризики дискримінації та ізоляції, трансгендерних осіб у пенітенціарних установах;

забезпечити впровадження стратегій боротьби з жорстоким поводженням та зменшення будь-яких випадків залякування, у тому числі з боку персоналу, спрямованих проти трансгендерних ув'язнених;

системно фіксувати та розслідувати усі випадки цілеспрямованого насильства та знущання, а також застосовувати як профілактичні, так і коригувальні заходи.

Європейський комітет наголошує, що обов'язок піклування, який несе тюремна адміністрація стосовно осіб, які перебувають під її опікою, включає відповідальність за захист їх від можливих посягань з боку інших ув'язнених.

Адміністрація пенітенціарних установ має запобігати насильству та випадкам знущань одних ув'язнених над іншими, особливо що стосується вразливих категорій, до яких відносяться трансгендерні особи.

У ході відвідування представникам групи НПМ надано можливість безперешкодного доступу до всіх приміщень, будівель та споруд, розташованих на території УВП.

Групою НПМ проведено опитування 314 ув'язнених та засуджених.

Серед позитивних здобутків в діяльності установи слід відмітити організацію залучення ув'язнених до праці у майстерні установи, що є позитивним фактором виконання рекомендацій, наданих Україні Європейським комітетом за результатами проведеного візиту в Україну з 16 по 27 жовтня 2023 року [CPT/Inf (2024) 20].

Також адміністрацією УВП забезпечено належний рівень надання доступу до IP-телефонії (у 2025 році зазначеною послугою ув'язнені і засуджені скористалися 8859 разів).

Проведено ремонтні роботи у спортивному залі, навчальному класі та камерах для неповнолітніх (*фото 3*), а також у житлових приміщеннях засуджених, які залишені для виконання робіт із господарчого обслуговування (*фото 4*).

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування установи групою НПМ здійснено 02.02.2023.

За результатами попереднього відвідування зафіксовано:

недотримання норм житлової площі на одну особу в камерних приміщеннях;

неналежний рівень штучного та природного освітлення у камерних приміщеннях;

незадовільні санітарно-побутові умови у камерних приміщеннях (наявність бруду, стійкого неприємного запаху, плісняви та значна захлабленість речами);

порушення права на повагу до приватного життя;

відсутність перукарні в установі;

відсутність дезінфекції одягу та постільних речей ув'язнених та засуджених, через несправність дезінфекційної камери;

відсутність укриття для захисту персоналу та ув'язнених у разі надзвичайних ситуацій;

незадовільний санітарно-технічний стан камер збірного відділення № 4 та № 5 у яких повністю відсутні інвентар, природне й штучне освітлення, доступ до питної води та санвузла, що могло свідчити про їх використання як засіб додаткового негативного впливу на психологічний стан ув'язнених.

Станом на 28.05.2025, більшість наданих за результатами попереднього відвідування рекомендацій не виконано. Аналогічні недоліки у цілому продовжують мати місце.

Водночас слід зазначити, що на момент відвідування камери збірного відділення № 4 та № 5 наразі не використовуються для тримання ув'язнених, у лазні облаштовано приміщення перукарні та відновлено функціонування дезінфекційної камери.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (стаття 5 Загальної декларації прав людини, стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 28 Конституції України)

1. Частиною 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» передбачено, що норма площі на одну взятую під варту особу не може бути меншою 2,5 м².

Однак, згідно з наданих адміністрацією установи «Актом вимірювання площі приміщень структурних дільниць» та «Планом покамерного розміщення

осіб взятих під варту» встановлено, що у близько 70 % камерних приміщень установи вищезазначені вимоги не дотримуються.

Для прикладу, під час відвідування камерного приміщенні № 56, де перебували 10 ув'язнених, загальна площа складала 18 м². Таким чином, фактична площа на одного ув'язненого становить лише 1,8 м².

У пункті 13 Сьомої Загальної доповіді Європейського комітету [CPT/Inf (97) 10] зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до антисанітарних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує усунення.

Крім того, вказане порушення стало приводом для подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, лише протягом 2024 – 2025 років Європейським судом з прав людини проти України ухвалено 2 рішення – «Skorokhod and Others v. Ukraine» та «Martyshchenko and Others v. Ukraine» щодо 3 заявників, які утримувалися у державній установі «Полтавська установа виконання покарань (№ 23)».

У зазначених рішеннях констатовано порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою, пов'язаних з нестачею житлової площі у камерних приміщеннях. Загальна сума призначених відшкодувань склала 22 тис. євро.

Порушення норм площі також пов'язане з наявністю на території установи режимного корпусу, який досі не введено в експлуатацію через незавершені ремонтні роботи у ньому.

Зазначений корпус представляє собою триповерхову будівлю, загальною площею 473 м² з можливістю обладнання 52 камерних приміщення для розміщення засуджених до довічного позбавлення волі.

Введення в експлуатацію режимного корпусу дозволить уникати порушень норм площі на одного засудженого чи ув'язненого, які встановлені національним законодавством.

2. У ході відвідування групою НПМ зафіксовано проблему пасивного куріння тютюнових виробів серед жінок, які утримуються в установі.

Так, ув'язнені жінки, які не палять, повідомили представникам групи НПМ, що вони змушені постійно перебувати в задимленому приміщенні через куріння тютюнових виробів іншими жінками у камерному приміщенні, що створює потенційну загрозу здоров'ю осіб, які не палять.

Адміністрація установи не забезпечує належних умов для захисту некурців від впливу тютюнового диму через відсутність ефективної системи штучної вентиляції, а також окремих камер для утримання жінок, які не курять тютюнові вироби.

Відповідно до роз'яснень Міністерства охорони здоров'я України (<https://moz.gov.ua/uk/vpliv-pasivnogo-kurinnja-na-zdorov%CA%BCja-jak-uberegti-blizkih>), активне і пасивне куріння є однаково небезпечним і може завдати шкоди здоров'ю людей, які оточують курця. Внаслідок тривалого впливу

диму, який вдихається під час пасивного куріння, підвищується ймовірність захворіти на рак легенів, ішемічну хворобу серця, інфаркт та інсульт.

Найбільшого впливу пасивного куріння люди зазнають у закритих приміщеннях, де дим може залишатися у повітрі годинами, навіть якщо відчинити вікна.

У рішенні «Elefteriadis v. Romania» заява № 38427/05, Європейський суд з прав людини зазначив, що держава була зобов'язана вжити заходів для захисту ув'язненого від шкідливого впливу пасивного куріння. Той факт, що в'язниця, була переповнена, жодним чином не звільняв органи влади від їхнього обов'язку захищати здоров'я заявника.

Європейський суд з прав людини вважає пасивне паління порушенням статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а саме невиконання позитивних зобов'язань, які покладені на державу для забезпечення умов тримання з повагою до людської гідності, щоб спосіб виконання цього заходу не піддавав відповідну особу стражданням чи труднощам.

3. Під час відвідування дисциплінарних приміщень установи групою НПМ встановлено, що відстань між протилежними стінами у камерному приміщенні № 1 становить лише 1,1 м (*фото 5*).

Європейський комітет у своїй доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [CPT/Inf (2020) 40] рекомендував розширити або вивести з експлуатації будь-які камери розміром менш ніж 6 м² (без урахування санітарних вузлів) і щоб відстань між протилежними стінами кожної камери складала не менш ніж два метри.

4. Під час відвідування встановлено, що в установі наявна практика розміщення на зовнішній стороні дверей камерних приміщень, у яких тримаються засуджені до довічного позбавлення волі, поіменних карток, які містять інформацію про короткий опис кримінальних правопорушень, скоєних зазначеними засудженими (*фото 6*).

Європейський комітет у доповіді Уряду України за наслідками візиту 4 - 13 серпня 2020 року до України [CPT/Inf (2020) 40] зазначив, що слід зупинити таку практику, оскільки вона сприяє лише розвитку стигматизації та ускладненню стосунків між засудженими до довічного позбавлення волі та працівниками установи.

Порушення права на повагу до приватного життя (стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 32 Конституції України)

5. Під час відвідування групою НПМ установи встановлено, що у карцерах та деяких камерних приміщеннях здійснюється цілодобове відеоспостереження за засудженими (*фото 7, 8*).

Європейський комітет у своїх доповідях неодноразово наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на повагу до приватного життя та робить

режим тримання ще більш суворішим.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини також зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув'язненими та засудженими є порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Van der Graaf against the Netherlands», заява № 8704/03).

Порушення права на достатній життєвий рівень (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 48 Конституції України)

6. Під час відвідування карцерів та камерних приміщень представниками групи НПМ встановлено надмірну заграбованість вікон (*фото 9, 10*) та неналежний рівень штучного освітлення.

Для прикладу, у камерному приміщенні № 36 рівень освітленості складав 40 lux (*фото 11*) тоді як згідно з додатком Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм України В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», освітленість робочих поверхонь спальних та житлових кімнат має складати не менше 150 lux.

Довідково: замірювання рівня освітленості у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010»

Також під час проведення конфіденційних спілкувань з ув'язненими та засудженими встановлено, що більшість із них скаржилися на несправність штучної системи вентиляції, а також на те, що надмірна заграбованість вікон значно обмежує доступ природного освітлення у камерах.

У своїх доповідях Європейський комітет зазначає, що заходи безпеки щодо певних категорій утримуваних осіб доцільно вживати, але вони не повинні позбавляти таких осіб доступу до свіжого повітря та природного освітлення.

7. У порушення вимог Норм забезпечення осіб, взятих під варту, постільними речами, одягом і взуттям, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 527, не всі ув'язнені забезпечені необхідним речовим майном, зокрема подушками, простирадлами та наволочками. Крім того, у деяких ув'язнених ватяні матраци перебувають у незадовільному стані (*фото 12*) та потребують заміни.

8. За результатами конфіденційних спілкувань із ув'язненими встановлено, що адміністрація установи не забезпечує ув'язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі у кримінальному провадженні за межами установи. Зазначене є порушенням пункту 6 глави 4 розділу IV Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО).

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що незабезпечення ув'язнених (засуджених) продуктами харчування є порушення вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

(наприклад, справа «Корнейкова та Корнейков проти України» (заява № 56660/12)).

9. Відповідно до пунктів 8.13.3 та 8.13.15 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення), камерні приміщення повинні забезпечуватись шафою (по одній на кожну особу) та настінною полицею для туалетних речей.

У порушення зазначених норм, у камерному приміщенні № 57 відсутня полиця та не достатньо шаф для 10 ув'язнених, які там утримуються.

10. Крім того, під час відвідування камерного приміщення № 159-а встановлено наявність триярусного ліжка (*фото 13*), що суперечить вимогам пункту 8.13.1 Норм забезпечення, відповідно до яких можливе використання лише одно- або двоярусних ліжок.

Порушення права на життя (стаття 3 Загальної декларації прав людини, стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 27 Конституції України)

11. В установі відсутнє укриття для захисту засуджених в особливий період, що є порушенням вимог Кодексу цивільного захисту України.

Через вищезазначені порушення, засуджені ВК піддаються щоденному ризику для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними у камерних приміщеннях і на робочих місцях під час повітряної тривоги, спричиненої актами військової агресії РФ проти України.

Порушення права на інформацію (статті 34 Конституції України, правило 30.1 Європейських пенітенціарних правил)

12. У порушення вимог пункту 14 глави 2 розділу II ПВР СІЗО, у камерних приміщеннях, де утримуються жінки, відсутня наочна інформація із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Міністерства юстиції України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, обласної і окружної прокуратур, а також місцевого центру з надання безоплатної правничої допомоги.

13. Відповідно до частини 5 статті 110 Кримінально-виконавчого кодексу України, засудженим надається, в тому числі й під час перебування в стаціонарних закладах охорони здоров'я, право користуватися глобальною мережею Інтернет.

Однак, у порушення вимог пункту 1 глави 4 розділу VII ПВР СІЗО, засуджені, які залишеним для виконання робіт з господарського обслуговування, та засуджені до довічного позбавлення волі позбавлені можливості вільного доступу до мережі Інтернет через недостатню потужність сигналу Wi-Fi роутерів.

Крім того, у комп'ютерному класі, який знаходиться у корпусі, де проживають засуджені, які залишені для виконання робіт з господарського обслуговування, відсутній перелік веб-сайтів, до яких дозволяється доступ, що є порушенням вимог пункту 1 розділу II Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству юстиції України:

1. Розглянути питання щодо необхідності поновлення ремонтних робіт режимного корпусу, передбаченого для засуджених до довічного позбавлення волі;
2. Переглянути практику використання на зовнішніх дверях камерних приміщень поіменних карт з інформацією про засуджених до довічного позбавлення волі, зокрема в частині зазначення статті Кримінального кодексу України та схильності особи до протиправних дій.

Державній установі «Полтавська установа виконання покарань (№ 23)»:

1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому;
2. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного ув'язненого та засудженого згідно з вимогами національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини;
3. Вивести з експлуатації камерні приміщення, відстань між протилежними стінами яких становить менше 2 м;
4. Забезпечити обладнання та використання системи відеоспостереження в установі з урахуванням вимог практики Європейського суду з прав людини;
5. Вирішити питання щодо забезпечення належного рівня природного і штучного освітлення у камерних приміщеннях установи;
6. Забезпечити контроль за процесом забезпечення ув'язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі у кримінальному провадженні за межами УВП;
7. Вжити заходів щодо забезпечення ув'язнених та засуджених речовим майном (матрацами, подушками, простирadлами та наволочками) згідно з встановлених нормативно-правових актів;
8. Забезпечити дотримання вимог Норм забезпечення щодо обладнання камерних приміщень;
9. Вжити заходів щодо обладнання в установі укриття відповідно до вимог чинного законодавства;
10. Забезпечити розміщення у камерних приміщеннях наочної інформації із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших державних органів і міжнародних організацій;

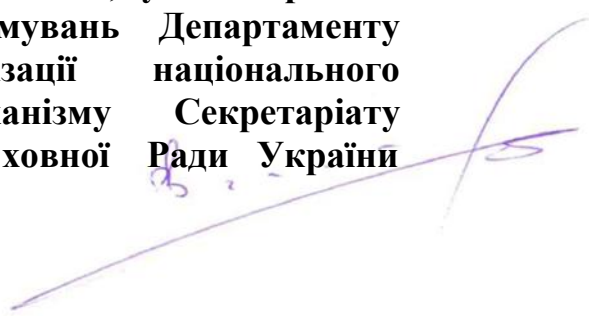
11. Провести заняття з персоналом установи щодо вивчення 33 Загальної доповіді Європейського комітету (<https://rm.coe.int/1680af71cd>) в частині ставлення до трансгендерних осіб, які проживають у в'язницях;

12. Вжити заходів щодо реалізації права засуджених на користування мережею Інтернет;

13. При розподілі ув'язнених жінок до камерних приміщень, враховувати необхідність захисту від шкідливого впливу пасивного куріння ув'язнених, які не палять.

Додаток до звіту: фотознімки на 3 арк. в 1 прим.

**Заступник директора Департаменту –
начальник відділу інспектування об'єктів
контролю в правоохоронних, судових органах
та військових формувань Департаменту
з питань реалізації національного
превентивного механізму Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини**

Віталій ХВЕДЧУК

Фотознімки до звіту

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Фото 5

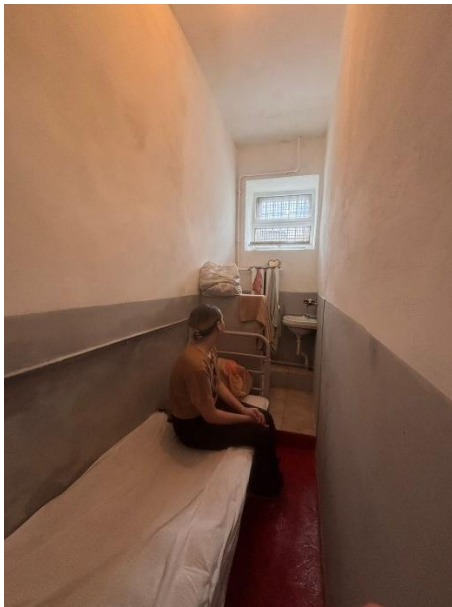
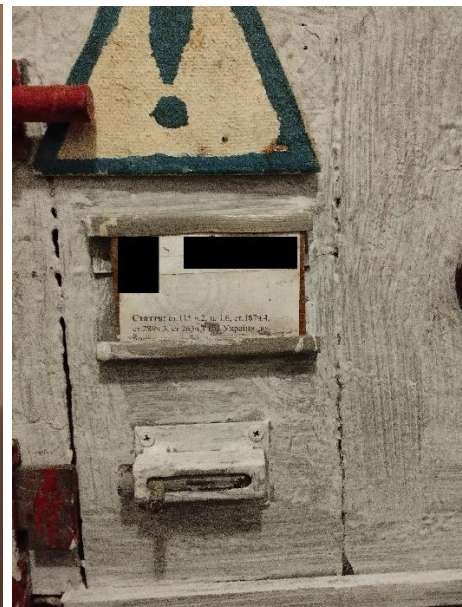

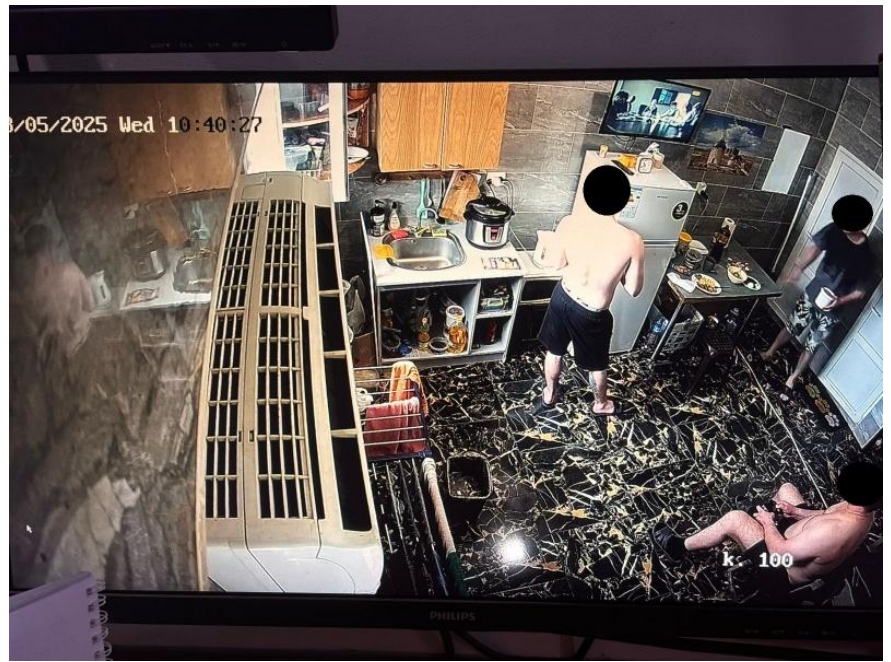
Фото 6

Φοτο 7

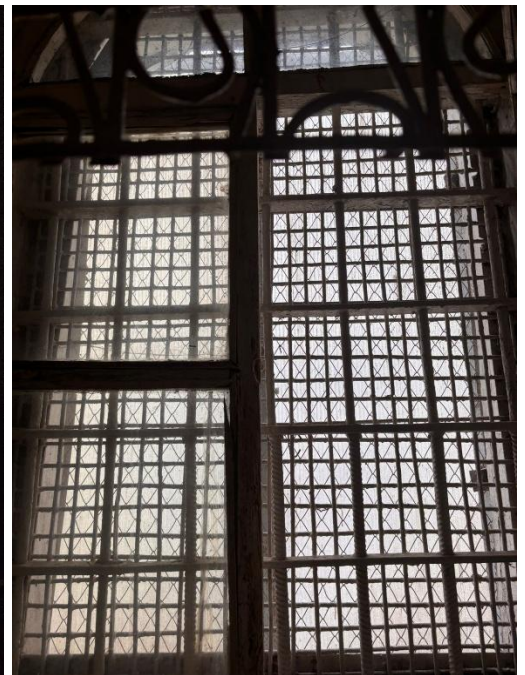
Φοτο 8

Φοτο 9

Φοτο 10

Φοτο 11

Φοτο 12

Φοτο 13

